

зокрема запровадження руху залізничного транспорту та поява пароплавів. Певний тиск також здійснювався з боку торговців і в маленьких державах, які загрожували у разі відсутності політичної волі щодо реформ емігрувати, або перенести свої капітали до великого прусського ринку. Усвідомленню цих держав необхідності прийняти активну участь у розвитку інтеграційних процесів, також сприяв економічний занепад початку 30-х рр. XIX ст., що був викликаний створенням єдиного прусського ринку, оскільки прусський зовнішній тариф ослаблював сусідні території, підвищуючи ціни на товари національного виробника, від яких вони сильно залежали, лімітуючи доступ їх експорту на великий прусський ринок шляхом здійснення протекціоністських заходів. Перед маленькими німецькими державами постав вибір: або залишатися бідними, маючи повний суверенітет, або, віддавши його частину, приєднатися до митного об'єднання Пруссії та отримати доступ до великого ринку.

Отже, слід погодитись з думкою канадського професора Дж. Вайнера, який вважав, що Німецький митний союз є родоначальником і найбільш важливим історичним прецедентом митного об'єднання. Тому не дивно, що німецький досвід склав основу для подальшого дослідження природи, та наслідків процесу уніфікації тарифів [17, с. 122]. Також варто зауважити, що Німецький митний союз став першим прикладом в історії міжнародних економічних відносин, коли держави відійшли від традиційної форми лібералізації взаємної торгівлі шляхом надання іншій державі режиму найбільшого сприяння (Most favoured nation treatment). Загалом, приклад німецької економічної інтеграції ясно засвідчив, що митний союз в процесі свого розвитку може спонукати до формування об'єднаної політичної ідентичності у населення його суб'єктів, сприяючи перебігу дипломатичних та технічних перемовин щодо початку політичної фази міждержавної інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Edikt den erleichterten Besitz und den freien Gebrauch des Grundeigentums so wie die persönlichen Verhältnisse der Land-Bewohner betreffend. – 1807. – Internetquelle: <http://www.verfassungen.de/>
2. German Federal Act. – 1815. – Access Point: <http://ghdi.ghi-dc.org/index.cfm>
3. Прусский закон о таможенном и потребительском налоге на иностранные товары и о передвижении между государствами 1818 г. / сост. проф. Н. А. Крашенинникова. – М.: Зерцало, 1999. – 592 с.
4. Аннерс Э. История европейского права / Э. Аннерс; пер. со швед. Г.И. Морозов. – М.: Наука, 1997. – 397 с.
5. Баев В.Г. Германский конституционализм (конец XVIII – первая треть XX в.) / В. Г. Баев: Монография. 2-е изд. доп. – М.: Юрлитинформ, 2010. – 352 с.
6. Зомбарт В. Народное хозяйство Германии в XIX и в начале XX века / В. Зомбарт. – М.: Московский рабочий, 1924. – 264 с.
7. Тищик Б.Й. Німеччина: історія державності і права (IX ст. – початок XXI) / Б. Й. Тищик. – Л.:Тріада Плюс, 2011. – 392 с.
8. Эпштейн А.Д. История Германии от позднего средневековья до революции 1848 г. / А.Д. Эпштейн. – М, Издат. ИМО, 1961. – 620 с.
9. Яковюк І.В. Історія Європейської інтеграції від Римської імперії до Європейського Союзу / І.В. Яковюк, Т.Н. Анакіна, О.Я. Трагнюк, Т.В. Комарова. – К.:Ред. журн. «Право України», 2012. – 208 с.
10. Granieri R. The Ambivalent Alliance: Konrad Adenauer, The CDU/ CSU, and the West, 1949 - 1966 / R. Granieri. – Oxf.: Berghahn Books, 2004. – 250 p.
11. Henderson W. The Genesis of the Common market / W. Henderson. – Lnd.:Frank Cass & Co. LTD,

1962. – 201 р.

12. Henderson W. The German Zollverein and the European Economic Community / W. Henderson // Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft. – 1981. – Bd. 137. – Н. 3. – Р. 491 – 507 р.

13. Henderson W. The Zollverein / W. Henderson. – Camb: Cambridge University Press, 2013. – 375 р.

14. Pollard S. European Economic Integration 1815-1970 / S. Pollard. – Lond.: Thames and Hudson Ltd, 1974. – 180 р.

15. Simms B. Europe. The struggle for supremacy 1453 to the present / B. Simms. – NY.: Basic Books, 2013. – 720 р.

16. Karr W. The Origins of the Wars of German Unification / W. Karr, H. Hearder. – NY.: Routledge, 1991. – 256 р.

17. Viner J. The Customs Union issue. / J. Viner. – NY.: Oxford University Press, 2014. – 256 р.

УДК 343.985 : 343.85

Плукар В. В., к.ю.н., викладач кафедри
оперативно-розшукової діяльності
та спеціальної техніки ЛьвДУВС

Способи контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів

У статті розглянуто деякі способи контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. Розглянуті певні маршрути пересування міжнародної контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Ключові слова: контрабанда, способи вчинення, наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги, прекурсори.

В статье рассмотрены некоторые способы контрабанды наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов или прекурсоров. Рассмотрены определенные маршруты передвижения междунароной контрабанды наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов или прекурсоров.

Ключевые слова: контрабанда, способы совершения, наркотические средства, психотропные вещества, их аналоги, прекурсоры.

The article examines some of the ways of smuggling of drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors. Consider certain international routes for smuggling of drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors.

Keywords: smuggling, methods of committing, narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors.

Постановка проблеми. Важливим елементом криміналістичної характеристики контрабанди наркотичних засобів є спосіб злочину (способи приготування, вчинення та приховування такої контрабанди). Спосіб учинення злочину та інформація про нього виступають основою для: а) розробки криміналістичної характеристики окремих видів злочинів; б) виявлення взаємозв'язку між структурними елементами характеристики (спосіб – особа злочинця, спосіб – сліди, спосіб – предмет посягання тощо); в) побудови й висунення версій; г) планування

розслідування; г) розробки особливостей тактики провадження слідчих дій; д) прогнозування механізму вчинення конкретного виду злочинів; є) розробки криміналістичної профілактики злочинів [1, с. 50].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у розробку окремих криміналістичних методик зробили відомі вчені-криміналісти Т.В. Авер'янова, Ю.П. Аленін, О.Я. Баєв, Р.С. Белкін, В.П. Бахін, А.Ф. Волобуєв, В.Г. Гавло, В.Г. Гончаренко, В.А. Журавель, Н.І. Клименко, А.В. Іщенко, О.Н. Колесниченко, В.О. Коновалова, В.С. Кузьмічов, В.Г. Лукашевич, Є.Д. Лукьянчиков, Г.А. Матусовський, В.В. Тіщенко, М.В. Салтевський, В. 10. Шепітько, М.П. Яблоков та ін. На рівні дисертаційних досліджень здійснювалася також й розробка методики розслідування контрабанди (В.М. Шевчук) або визначення особливостей доказування обставин учинення контрабанди (Л.М. Білецька, М.І. Костін). Інші науковці зверталися до широких проблем розслідування незаконного обігу наркотичних засобів (О.В. Одерій). Разом з тим, проблематика формування криміналістичної характеристики та методики розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів не знайшла комплексного висвітлення у наукових джерелах. Цим проблемам присвячені лише окремі розрізнені публікації чи висвітлюються тільки деякі аспекти.

Спосіб злочину певним чином досліджувався в юридичній літературі. Найбільш ґрунтовні дослідження способу злочину здійснені в кримінально-правовому сенсі [2, с. 71-75; 3, с. 2-24]. В криміналістиці спосіб злочину розглядається в межах закономірностей механізму злочину та як елемент криміналістичної характеристики [4, с. 45].

Мета даної статті полягає у дослідженні проблеми способів контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів.

Виклад основного матеріалу. В теорії криміналістики спосіб злочину розглядається як образ дії злочинця, що виявляється у певній взаємопов'язаній системі операцій і прийомів підготовки, вчинення і приховування злочину [5, с. 22-26]. Досить складна система операцій і прийомів використовується при здійсненні контрабанди. В.М. Шевчук пише, що спосіб учинення контрабанди — це детермінована система дій злочинця по підготовці, виконанню та приховуванню незаконного переміщення предметів контрабанди через митний кордон, а також по використанню результатів цієї діяльності [1, с. 51]. М.І. Костін зазначає, що подія контрабанди не може вважатись доведеною, якщо не буде встановлено, яким саме кримінально-значущим способом учинення цього злочину відбулось фактичне переміщення [6, с. 40].

Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів здійснюється, як правило, з попередньою підготовкою. Дії з підготування до учинення контрабанди охоплюють: вибір місця і способу вчинення контрабанди, вивчення обстановки, в якій має діяти злочинець, приготування засобів вчинення злочину, створення злочинної групи, розробка плану вчинення контрабанди [1, с. 52]. М.І. Костін вважає, що розмежування етапів підготовки, приховування і вчинення контрабанди досить умовне і викликане перш за все необхідністю аналітичного дослідження складових конкретного способу контрабанди. На етапі підготовки відбувається планування контрабанди, створення необхідних умов, пошуку або пристосування засобів (наприклад, вибір предмета

контрабанди; виду, часу, напрямку й місця переміщення через митний кордон України; необхідного упакування; придбання проїзних квитків; підготовка або виготовлення тайників, проведення розрахунків та ін.) [6, с. 42].

Специфіка підготовки до вчинення контрабанди наркотичних засобів пов'язана із створенням складної структури взаємодій учасників злочинної групи. У цьому аспекті деякі спеціалісти справедливо зазначають, що кримінальні формування України та інших країн СНД формують цілісні «мережеві» системи, здійснюють на постійній основі злочинну діяльність, пов'язану із забезпеченням виходу з-під соціального та правового контролю, проникають до органів влади, активно шукають виходи за кордон, контакти з вже існуючими там кримінальними угрупованнями [7, с. 351].

Транснаціональний характер злочинних груп чітко простежується у наркобізнесі. Кримінальні формування для отримання надприбутків виходять за межі національних кордонів, вимушені здійснювати масштабні переміщення наркотиків та пошук ринків збуту. На думку В.А. Тимошенка, відмінною рисою діяльності торговців наркотиками є постійне удосконалювання системи доставки, розробки усе більш продуманих і несподіваних маршрутів, пошук нових прийомів контрабандного провозу наркотичних засобів [8, с.35].

Існують певні маршрути пересування міжнародної контрабанди наркотичних засобів (причому, вирізняють маршрути контрабанди кокаїну, героїну або гашишу). Зокрема, в літературних джерелах (за даними закордонних служб) як напрямок міжнародної контрабанди вказано маршрути героїну з Бірми і Таїланду до Лос-Анджелеса і Нью-Йорка через Китай, Південну Корею, Японію і Океанію, а також до Європи і США через Індію, Пакистан, Афганістан, Туркменістан, Росію, Україну, Білорусь, Польщу; з Турції на Україну і далі через країни Балтії до Центральної Європи, у тому числі Амстердам, і далі до Нью-Йорка [9, с. 195-196].

Необхідно враховувати, що основними районами вирощування опійного маку є країни «Золотого трикутника» (Південно-Східна Азія) та «Золотого півмісяця» (Південно-Західна Азія). Приблизно 90% світового виробництва опіума припадає на держави, де можливості діяльності американських органів по боротьбі з наркотиками вкрай обмежені (Бірма, Лаос, Іран, Афганістан, Ліван). За оцінками ЦРУ та держдепартаменту США, найбільш потужними виробниками опіуму в 1989 р. є: Бірма (1100-1500 тонн), Афганістан (700-800), Іран (200-400), Лаос (210-300), Пакистан (105-175), Мексика (40-50) і Таїланд (23-33 тонни). Причому в країнах «Золотого півмісяця» (Пакистан, Іран та Афганістан) виробляється близько 60-70% героїну високого ступеня очищення, що продається на Заході [10, с. 41-42].

Відносно виробників та поставників інших наркотичних засобів ми маємо таку картину. Основними виробниками наркотиків, що виготовляються з канабісу, є такі регіони: Близький і Середній Схід та Південна Азія (Ліван, Пакистан, Афганістан, Індія, Непал); Південно-Східна Азія (Таїланд, Лаос, Філіппіни); Північна та Південна Америка, Мексика, Ямайка, Колумбія, Бразилія); Африка (Марокко, Нігерія, Гана, Заір, Уганда). Великими виробниками кокаїну є країни «кандської трупи»: Перу (100-300 тис. га плантацій коки; 300-1000 тонн кокаїні ідрохлориду); Болівія (70 тис. га та 200-300 тонн); Колумбія (25-60 тис. та 40-160 т.). За даними Інтерполу, 62,8% кокаїну, конфіскованого в Європі в 90-х рр., мало колумбійське походження.

В юридичній літературі звернено увагу на своєрідне територіальне розта-

шування України, яке використовує наркобізнес. Зокрема, геополітичне становище України сприяє її використанню як зони транзиту наркотиків з країн - традиційних виробників до місць традиційного споживання (Західна, Північна та Південна Європа). Протягом останніх 10-15 років Україна фактично опинилася на перехресті наркомаршрутів з Азії та Латинської Америки до Європи. В останні роки відзначається збільшення об'ємів переміщення героїну афганського походження так званим «шовковим шляхом», що проходить через територію центральноазіатських країн, СНД, Росію та Закавказзя. На сьогодні цей шлях є основним джерелом надходження вказаного наркотику і на внутрішній ринок України, що обумовлено, перш за все, стрімким зростанням нарковиробництва в Афганістані. У зворотному напрямку постачаються амфетамін та прекурсори, необхідні для виробництва героїну [7. с. 351-352].

Узагальнення практики та аналіз статистичних даних щодо боротьби з контрабандою наркотиків дозволили встановити головні шляхи переміщення наркотичних засобів через територію України: 1) Балканський маршрут починається у Південно-Західній Азії, проходить через територію Ірану та Туреччини, а потім поділяється на два розгалуження, які пролягають через Балкани. Перше з них, яке називають «Північна дорога», пролягає через Болгарію, Румунію, Угорщину, Австрію та Німеччину. Друге розгалуження – «Південна дорога» – морем через Туреччину та Грецію, має вихід до Італії. Як «Північна дорога», так і «Південна дорога» Балканського маршруту пролягають і через територію України; 2) Північно-Чорноморський маршрут також має два розгалуження, й обидва вони починаються в Афганістані. Перший маршрут далі пролягає територією країн Центральної Азії до ринків Західної Європи через Російську Федерацію, Україну, Білорусь та Республіку Польща. Другий маршрут з Афганістану проходить через Іран, Азербайджан, Вірменію, Грузію, Росію, звідки пролягає до країн Західної Європи; 3) Східно-Середземноморський маршрут: розпочинається в портах Пакистану та пролягає до ринків Західної Європи через Індійський океан, Червоне море, Суецький канал, південну частину острова Кіпр. Маршрут становить стратегічну загрозу для України. Для транспортування наркотиків використовуються українські судна закордонного плавання; 4) Циганський маршрут: а) наркотики виробляються кустарним способом в Україні; б) наркотики виробляються кустарним способом у Молдові; 5) Албанський маршрут: починається (виробництво наркотиків) у регіонах із компактним проживанням албанської діаспори в країнах Балканського півострова (Албанія, Македонія, Боснія і Герцеговина), далі через Румунію, Угорщину наркотики переміщуються автомобільним транспортом в Україну через п/п на українсько-румунському кордоні «Дякове», «Порубне», на українсько-угорському кордоні – «Вилок», «Лужанка», «Косине», «Дзвінкове», де після їх розподілу в албанських діаспорах у регіонах України морським або повітряним транспортом доставляються наркокур'єрами до Туреччини або залізничним – до РФ; 6) Африканський маршрут: починається (виробництво наркотиків) у країнах Центральної та Північно-Західної Африки, транзитом через європейські країни, далі повітряним або автомобільним транспортом наркотики потрапляють в Україну; 7) Угорський маршрут: в Україну потрапляють і наркотики, які були вироблені в Угорщині. їх переправляють залізничним або автомобільним транспортом для продажу в Україні; 8) Місцевий кримінальний маршрут: найбільш

розвинений вид злочинної діяльності (пов'язаний з наркобізнесом) через державний кордон на Північному Сході та Півдні України. Перевезення здійснюють дрібні наркокур'єри через автомобільні та залізничні п/п на українсько-російському та україно-молдавському кордонах [11, с. 18-21].

Причиною, яка значно сприяла розвитку в Україні наркобізнесу, є географічне положення держави, прозорість кордонів з іншими республіками СНД, недостатній режим митного кордону [12, с. 95]. Україна практично розташована у центрі Європи, через її територію проходять важливі транспортні магістралі. Це дозволяє переправляти наркотики та наркотичну сировину із країн Центральної Азії до Росії та ряду країн Європи [13, с. 8].

Деякі фахівці намагалися визначити умовні регіони митного кордону України, які мають свої характерні ознаки щодо незаконного переміщення наркотичних засобів через кордон України. В.А. Щербань називає такі чотири умовних регіони: 1) східний регіон (кордон з Російською федерацією) - пролягають шляхи переміщення товарів та предметів із країн Середньої Азії та Кавказу, які історично вирощують і споживають наркотики рослинного походження; 2) північний регіон (кордон з Республікою Білорусія) - ця ділянка має вихід через територію Республіки Білорусія у Росію та країни Балтії; 3) причорноморське узбережжя - це пов'язане з поживленим судноплавлством та з вигідним з точки зору наркомафії географічним положенням - близькість Туреччини, яка є головною ланкою «Балканського шляху»; 4) західний регіон - на цій ділянці митного кордону є вихід на Республіку Молдова та країни Східної Європи [14, с. 391-392].

В юридичній літературі мали місце спроби відносно визначення типових шляхів та особливостей переміщення наркотичних засобів через територію України. Так, В.Л. Щербань називає такі типові шляхи: 1) міжнародне залізничне сполучення; 2) міжнародні автомобільні перевезення; 3) морські та контейнерні перевезення.

В криміналістичній літературі виокремлюються різні способи вчинення контрабанди. Так, М.І. Костін вважає, що передбачено лише два види незаконного переміщення предметів і товарів через митний кордон України – з приховуванням від митного контролю та поза митним контролем [6, с. 40]. В.М. Шевчук називає три основні групи способів: а) переміщення поза митним контролем; б) переміщення шляхом приховування від митного контролю; в) комбіновані способи контрабанди [1, с. 38-46]. Інші вчені криміналісти до таємних способів переміщення предмету контрабанди відносять: а) використання таємних стежок, обхідних доріг з метою обминути митний контроль в умовах «прозорості» або погано охоронюваних кордонів; б) переміщення товарів або інших цінностей в спеціально зроблених тайниках; в) переміщення товарів або інших цінностей, замаскованих під об'єкти, які не потребують декларування та обкладення митною сплатою; г) таємне переміщення об'єктів шляхом використання в цих цілях природних отворів тіла, органів людини [15, с. 779]. Дані способи притаманні й вчиненню контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. Необхідно зазначити, що кожна з груп перерахованих способів охоплює певні їх різновиди. Окрім цього, позиція В.М. Шевчука є більш справедливою щодо виокремлення й третьої групи способів учинення контрабанди – «комбінованих» способів. Мова йде про поєднання між собою шляхом найрізноманітніших кількісних і якісних комбінацій, створюючи при

цьому так звані комбіновані (змішані) способи контрабанди [1, с.64].

В сучасних літературних джерелах вирізняють й інші способи вчинення контрабанди. Зокрема, Ю.І. Сучков вирізняє такі способи переміщення товарів або інших предметів через митний кордон: 1) обхід (поза) митних установ або приховування від митного контролю; 2) обманне використання документів чи засобів митної ідентифікації; 3) недекларування або недостовірне декларування [16, с. 200]. І.А. Ніколайчук визначає дві групи способів контрабанди: 1) легальні (відкриті) способи контрабанди: ненасильницькі та насильницькі; 2) приховані (таємні) [17, с. 217]. Інші автори виокремлюють: 1) способи таємного переміщення через митний кордон; 2) способи обману митних органів [18, с. 775].

Узагальнення статистичних даних за кримінальними провадженнями, порушеними щодо ст. 305 КК України свідчить про використання контрабандистами різних способів учинення даної категорії злочинів. Встановлено, що злочинці використовували такі способи переміщення предмета контрабанди з приховуванням від митного контролю: з приховуванням в службовому купе провідників пасажирського потягу (4%); з приховуванням в пасажирському купе потягу (20%); в технологічних місцях пасажирського потягу (6%); з приховуванням на собі або в особистих речах під час слідування пасажирським потягом (27%); в туалеті пасажирського потягу (3%); в легковому автотранспорті (6%); в пасажирському автотранспорті (3%); з приховуванням на собі або в особистих речах під час слідування автотранспортом (18%); з приховуванням на собі або в особистих речах при пішому перетинанні кордону (5%); в організмі людини чи тварини (1%); в міжнародних поштових відправленнях (2%); інше (5%). Використовувалися також способи переміщення предмета контрабанди поза митним контролем: в легковому автотранспорті (6%); на собі або в особистих речах під час слідування в автотранспорті (4%); на собі або в особистих речах при пішому перетинанні кордону (55%); інше (25%). Також встановлено, що переміщення наркотичних засобів відбувалося: в дорожніх сумках серед особистих речей (24%); в дорожніх сумках, обладнаних сховищами (1%); в постільній білизні (3%); на собі, в особистих речах, кишнях та ін. (35%); в спеціальних сховищах легкового автотранспорту (4%).

Важливе місце в структурі способу контрабанди наркотичних засобів посідають способи її приховування. Необхідно пам'ятати, що вчинення багатьох злочинів пов'язано з діями злочинця щодо приховування їх результату. Приховування злочинів є однією з форм протидії розслідуванню [19, с. 84]. В криміналістиці приховування злочинів розглядається як діяльність, спрямована на перешкоджання розслідуванню злочинів шляхом утаювання, знищення, маскування і фальсифікації слідів злочину [20, с. 80].

На теперішній час відбувається трансформація способів приховування злочинів. На дану тенденцію зверталася увага в наукових дослідженнях. Зокрема, Б.В. Щур зазначає, що у сучасних умовах не прослідковуються певні особливості в діяльності злочинців з приховування злочинів, На його думку, приховування злочинів, які використовуються ОЗГ, мають такі специфічні риси: 1) у процесі приховування злочинної діяльності застосовується цілий комплекс способів приховування; 2) існує спеціальний «загін» осіб, які сприяють приховуванню злочинів; 3) підвищення рівня агресивності при здійсненні діяльності з приховування; 4) участь у приховуванні злочинів свідків та потерпілих; 5) спра-

цьовування системи безпеки організованої групи (відсікання ланки виконавців від керівників та ідеологів, відмежування конкретного злочинного епізоду від усієї злочинної діяльності групи, необхідний рівень впливу на тих або інших осіб тощо); б) здійснення контролю за особами взятими під варту, надання матеріальної та моральної підтримки з метою приховування злочинної діяльності [21, с. 38].

Розгляд способів приховування контрабанди наркотичних засобів передбачає необхідність звернення до аналізу терміну, який застосований у ст. 305 КК України — «з приховуванням від митного контролю». Цей термін означає, що переміщення наркотичних засобів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю може здійснюватися шляхом ненадання документів та відомостей, необхідних для такого контролю, або надання підроблених документів чи неправдивих відомостей при пред'явленні наркотичних засобів для огляду службовим особам митних органів; приховування цих засобів у спеціально виготовлених сховищах (тайниках) тощо [22, с. 832-833]. На думку М.І. Костіна, «з приховуванням від митного контролю» охоплює: 1) з використанням тайників (у спеціально виготовлених, обладнаних або пристосованих сховищах, конструктивних порожнинах, ємностях транспортних засобів, багажу тощо); 2) з використанням інших засобів, що утруднюють їх виявлення; 3) шляхом надання одним предметам вигляду інших (тобто шляхом зміни їх зовнішніх ознак: форми та стану, упаковки, ярликів, етикеток тощо); 4) шляхом подання підроблених документів; документів, які одержані незаконним шляхом; документів, що містять неправдиві дані; документи, котрі є підставою для переміщення інших предметів [6, с. 44-45].

У Постанові Пленуму Верховного Суду України від 03 червня 2005 р. №8 звернено увагу на те, що під незаконним переміщенням предметів поза митним контролем потрібно розуміти їх переміщення через митний кордон України поза місцем розташування митного органу (тобто поза зонами митного контролю), або поза часом здійснення митного оформлення, або з використанням незаконного звільнення від митного контролю внаслідок зловживання посадовими особами митного органу своїм службовим становищем. Незаконне переміщення предметів із приховуванням від митного контролю — це їх переміщення через митний кордон України з використанням спеціально виготовлених сховищ (тайників) та інших засобів чи способів, що утруднюють їх виявлення або шляхом подання одним товарам вигляду інших, або за поданням митниці, як підстави для переміщення товарів підроблених документів чи одержаних незаконним шляхом або таких, що містять неправдиві дані. Причому, у Постанові Пленуму визначено, що під спеціально виготовленим сховищем (тайником) треба розуміти сховище, виготовлене з метою незаконного переміщення товарів через митний кордон України, а також обладнані та пристосовані з цією ж метою конструктивні ємності та предмети, які попередньо піддавалися розбиранню, монтажу тощо. Використання інших засобів чи способів, що утруднюють виявлення предметів, можуть визнаватися, зокрема, приховування останніх у валізах, одязі, взутті, головному вбранні, речах особистого користування, на тілі або в організмі людини чи тварини, а також надання одним предметам вигляду інших [23].

Приховування контрабанди наркотичних засобів достатньо часто пов'язане із використанням різного роду тайників. В криміналістиці тайник визначається як створене або пристосоване сховище, яке приховується від інших, відоме не усім [24, с. 217]. Для виготовлення тайників контрабандистами можуть бути використані

самі різні матеріальні об'єкти, коло яких достатньо широке. При ньому слід мати на увазі, що тайник, призначений для приховування у ньому предметів контрабанди, може бути створено тільки шляхом його виготовлення і ніяким іншим чином. Виготовленням тайників слід вважати створення таємних ємкостей в транспортних засобах, в багажі, ручній поклажі і різного роду предметах побутового призначення для приховування в них від митного контролю товарів або інших предметів з метою їх незаконного переміщення через митний кордон [16, с. 203].

У деяких випадках при здійсненні контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів використовується приховування в організмі людини чи тварини. В криміналістиці вирізняють два різновиди такого приховування: 1) ковтальний спосіб (ковтання наркотиків з метою їх переміщення через кордон); 2) спосіб використання внутрішніх порожнин (приховування предметів контрабанди в порожнинах людського [1, с. 60]. При цьому при ковтанні наркотики закладаються в презервативи, резинові начальники тощо, зав'язують шовковою ниткою, змащують їх вазеліном і ковтають. Часто приймають велику кількість скріплюючих і таких, що понижують кислотність шлунку, препаратів. При приховуванні з використанням порожнин тіла — наркотики запаковують так само, як і при ковтанні, але у цьому випадку загортають спеціальною чорною плівкою підвищеної еластичності, і після цього покривають мастилом. Потім ці закладки (контейнери), найчастіше циліндричної форми, вкладають у відповідну порожнину тіла [25, с. 412].

У механізмі приховування важливе значення набувають типові місця приховування наркотичних засобів. Виокремлення таких місць має сприяти успішному виявленню предмета контрабанди. Обрання місць приховування залежить від низки чинників. В.О. Коновалова та В.Ю. Шепітько справедливо зазначають, що вирішення завдання щодо обрання місця приховування спрямоване на пошук нового шляху, що не міститься в загальноприйнятих людських стандартах [26, с.263]. Разом з тим, контрабандисти певним чином обмежені можливостями для приховування. Тому важливим є вивчення митної практики, узагальнення типових місць приховування наркотичних засобів.

Висновки. На сьогодні встановлено певні залежності між видом наркотику та місцем його приховування. Так, при контрабанді макової соломки більшість перевізників використовує потяги міжнародного сполучення. Характерно, що при незначній вазі макова соломка займає великий об'єм, тому перевізники ховають її у великогабаритні предмети: картонні коробки, господарські сумки, речові мішки та ін. Професійні ж перевізники, як правило, провозять більш значну кількість наркосировини, використовуючи приховування макової соломки в конструктивних порожнинах вагонів поїздів. При контрабанді коноплі - найчастіше приховується в кейсах, під виглядом внутрішніх прокладок, обкладинок книг, у взутті під виглядом устілок, у персональних комп'ютерах, у харчових продуктах, у пляшках з-під різних напоїв і консервних бляшанках тощо. Для приховування гашишного масла використовують каркаси і твердини рюкзаків, трубки, рами, шини велосипедів і мотоциклів, пляшки з-під алкогольних та інших напоїв. Для приховування героїну використовують батарейки живлення (у великі батарейки розміщується маленька, а пустоти заповнюють), газові та аерозольні балони, фото-, відео- і аудіокасети. Кокан приховують у подвійному дні дорожніх валіз і сумок, у склянках з-під соків, кави, пива, шкатулках, касетах фотографій («Поляроїд») [25, с. 411- 412].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шевчук В.М. Методика розслідування контрабанди: проблеми теорії та практики: монографія / Віктор Михайлович Шевчук. — Х.: Гриф, 2003. — 280 с.
2. Кудрявцев В.Н. Объективная сторона преступления / Владимир Николаевич Кудрявцев. — VI.: Госюриздат, 1960. — 240 с.
3. Панов Н.И. Уголовно-правовое значение способа совершения преступления / Николай Иванович Панов. — Х.: Харьк. юрид. ин-т, 1984. — 110 с.
4. Зуйков Г.Г. Установление способа совершения преступления / Георгий Георгиевич Зуйков. — М, 1970. — 45 с.
5. Колесниченко А.Н. Криминалистическая характеристика преступлений: учеб. пособ. / А.Н. Колесниченко, В.Е. Коновалова. — Х.: Юрид. ин-т, 1985. — 93 с.
6. Костін М.І. Контрабанда. Доказування обставин вчинення злочину на досудовому слідстві: монографія / Михайло Іванович Костін. —К.: «ДІЯ», 2003. — 185 с.
7. Скулиш С.Д. Окремі аспекти протидії транснаціональному наркобізнесу / С.Д. Скулиш II Міжнародне співробітництво у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин: матер. міжнар. наук.-практ. конф. — Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2007. — С. 350-355.
- 8 Тимошенко В.А. Наркобізнес: національна та міжнародна протидія новим викликам: монографія / Володимир Андрійович Тимошенко. — К., 2010. — 456 с.
9. Коннов А.И. Проявление российской организованной преступности в традиционных для транснациональных преступных организаций сферах. Криминалистические основы борьбы с организованной преступностью / А.И.Коннов // Основы борьбы с организованной преступностью: монография / [Коннов А.И., Куликов В.И., Овчинского А.С. и др.]; под ред. В.С. Овчинского, В.Е. Зминова, Н.И. Яблокова. — М.: ИНФРА-М, 1996. — 400 с.
- 10 Основы борьбы с организованной преступностью: монография / [Коннов А.И., Куликов В.И., Овчинский А.С. и др.]; под ред. В.С. Овчинского, В.Е. Зминова, Н.И. Яблокова. — М: ИНФРА-М, 1996. — 400 с.
11. Практика розгляду судами справ про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів Вісник Верховного Суду України: Офіційне науково-практичне видання. — К., 2008. — № 10(98). — с. 8-21.
12. Заболотна А.В. Актуальні проблеми боротьби з наркоманією / А.В. Заболотна // Вісник Луганського інституту внутрішніх справ МВС України. — 1998. Вип. 4. — С. 195.
- 13 Бірюков Г.М. Стратегічні й тактичні основи протидії наркобізнесу в Україні / Г.М. Бірюков // Міжнародне співробітництво у сфері протидії незаконному обігу наркотичних засобів і психотропних речовин: матер. міжнар. наук.-практ. конф. — Д.: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2007. — С. 16-21.
14. Щербань В.А. Організація боротьби з контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів / В.А. Щербань // Боротьба з контрабандою: проблеми та шляхи їх вирішення. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників. — К.: НДІ «Проблеми людини»; Державна митна служба України, 1998. — Т. 10. — С. 390-397.
15. Криминалистика: учебник для вузов / [Герасимов И.Ф., Драпкин Л.Я., Ищенко Е.П. и др.]; под ред. И.Ф. Герасимова, Л.Я. Драпкина. - М.: Высшая школа, 1994. — с. 528.
- 16 Сучков Ю.И. Преступления в сфере внешнеэкономической деятельности Российской Федерации / Юрий Иванович Сучков. —М.: ЗАО «Изд-во «Экономика», 2005. — 422 с.
17. Николайчук И.А. Соккрытие преступлений как форма противодействия расследованию / Игорь Анатольевич Николайчук; под ред. Р.С. Белкина. — М.: Мегатрон XXI, 2000. — 233 с.
18. Криминалистика: учебник для вузов / [Аверьянова Т.В., Белкин Р.С. Корухов Ю.Г., Россинская В.Р.]; под ред. Р.С. Белкина. — 2-е изд., перераб.и доп. — М.: Изд-во НОРМА, 2003. — 992 с.
19. Настільна книга слідчого: [наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] / М.І. Панов. В.10. Шепітько, В.О. Коновалова та ін. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. — 728 с.

20. Шепітько В.Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / Валерій Юрійович Шепітько; за ред. В.Я. Тація. — Х.: Право, 2001. — 560 с.
21. Щур Б.В. Тактика нейтралізації протидії розслідуванню злочинів, вчинених організованими групами / Богдан Володимирович Щур; за ред. В.Ю. Шепітька: монографія. — Х.: Гриф, 2005. — 176 с.
22. Кримінальний кодекс України: наук.-практ. коментар / [Баулін І.В., Борисов В.І., Гавриш С.Б. та ін.]; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. — Вид. третє, переробл. та доповн. — Х.: ТОВ «Одіссей», 2006. — 11- 84 с.
23. Про судову практику в справах про злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 4 // Постанови Пленуму Верховного Суду України у кримінальних справах (1973-2004). Офіційне видання / за заг. ред. В/Г. Маляренка. — К.: Вид. Дім "Ін Юре", 2004. — С. 194-203.
24. Шепітько В.Ю. Криміналістика. Енциклопедичний словник (українсько-російський і російсько-український) / Валерій Юрійович Шепітько; за ред. В.Я. Тація. — Право, 2001. — 560 с.
25. Момотенко А.Б. Питання боротьби з контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів / А.Б. Момотенко. Боротьба з контрабандою: проблеми та шляхи їх вирішення. Аналітичні розробки, пропозиції наукових та практичних працівників. — К.: НДІ «Проблеми людини»; Державна митна служба України, 1998. — Т. 10. — С. 406-414.
26. Коновалова В.О. Юридична психологія: Акад. курс: підручник / В.О. Коновалова, В.Ю. Шепітько. — К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. — 424 с.

Від Редакційної ради

У зв'язку із реорганізацією шляхом перетворення Міністерства доходів і зборів на Державну фіскальну службу відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 року № 160 «Про утворення Державної фіскальної служби» (Офіційний вісник України. — 2014. — № 46. — Ст. 1213), звертаємо увагу наших читачів на необхідність врахування зазначеної постанови при ознайомленні із наступними матеріалами.